ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

УДК 336.02:336.71

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-43-126-133>

ФІНАНСОВА СТАБІЛІЗАЦІЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ*

Адаменко І. П.

Актуальність теми дослідження. В умовах економічних перетворень забезпечення фінансової стабільності є стратегічним завданням фінансово-бюджетної політики, що сприяє прискоренню темпів економічного зростання та пожвавленню ділової активності в країні. Відповідно, забезпечення дієвого впливу на соціально-економічні процеси системи державного управління передбачає реформування її складових з урахуванням глобалізаційних процесів.

Постановка проблеми. З прискоренням темпів фінансово-економічної глобалізації, актуалізуються питання створення умов для фінансової стабілізації. Важливим напрямом у вирішенні даних питань на рівні держави має стати підвищення дієвості фінансово-бюджетної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування та реалізації фінансово-бюджетної політики спрямованої на забезпечення фінансової стабільності, прискорення темпів економічного зростання присвячені праці відомих вітчизняних та зарубіжних науковців: Т. Боголіб, Дж. Б'юкенена, І. Запатріної, Г. Кучер, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, В. Макогон, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, М. Пасічного, І. Чугунова та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Зазначені вище питання актуалізуються у зв'язку з інституційними перетвореннями соціально-економічної моделі розвитку суспільства, що обумовлюють необхідність посилення дієвості фінансово-бюджетної політики. Значна увага фінансових інституцій має бути зосереджена на питаннях забезпечення фінансової стабільності та посилення стійкості фінансової системи, зміцнення її інвестиційного потенціалу.

Постановка завдання, мети дослідження. Завданнями дослідження є розкриття сутності поняття «фінансова стабілізація», визначення особливостей формування і реалізації фінансово-бюджетної політики щодо її забезпечення. Метою дослідження є обґрунтування стратегічних завдань фінансово-бюджетної політики щодо фінансової стабілізації в умовах економічних перетворень.

Метод або методологія проведення дослідження. У статті застосовано сукупність методів наукового дослідження: системного підходу, структурування, аналізу та синтезу та ін.

Викладення основного матеріалу (результати роботи). Розкрито сутність поняття «фінансова стабілізація», визначено особливості формування і реалізації фінансово-бюджетної політики щодо її забезпечення. Обґрунтовано стратегічні завдання фінансово-бюджетної політики щодо фінансової стабілізації в умовах економічних перетворень.

* Роботу виконано в межах фундаментальної науково-дослідної роботи «Архітектура фінансової системи як інструмент суспільного розвитку» (номер державної реєстрації 0117U000506).

Галузь застосування результатів. Результати цього дослідження можуть бути застосовані в процесі формування та реалізації фінансово-бюджетної політики України.

Висновки відповідно до статті. Забезпечення фінансової стабілізації – невід’ємна складова стратегії соціально-економічного розвитку країни. Інструменти фінансово-бюджетної політики формують комплекс інструментів фінансово-бюджетної тактики, за допомогою яких відбувається реалізація напрямів і завдань фінансово-бюджетної стратегії та визначальним чином залежить ефективність її проведення. В умовах становлення України як самостійної держави основним орієнтиром фінансово-бюджетної політики було забезпечення платоспроможності держави як інструменту створення умов, які сприятимуть поживленню економічної активності. На сучасному етапі стратегічною метою має стати активне стимулювання економічного зростання як основного інструменту забезпечення фінансової стабілізації за допомогою раціонального управління державними фінансовими ресурсами.

Ключові слова: державні фінанси, фінансова система, фінансово-бюджетна політика, фінансова стабілізація.

ФИНАНСОВАЯ СТАБИЛИЗАЦИЯ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ

Адаменко И. П.

Актуальность темы исследования. В условиях экономических преобразований обеспечения финансовой стабильности есть стратегическая задача финансово-бюджетной политики, способствующая ускорению темпов экономического роста и оживлению деловой активности в стране. Соответственно, обеспечение действенного влияния на социально-экономические процессы системы государственного управления предусматривает реформирование ее составляющих с учетом глобализационных процессов.

Постановка проблемы. С ускорением темпов финансово-экономической глобализации, актуализируются вопросы создания условий для финансовой стабилизации. Важным направлением в решении данных вопросов на уровне государства должно стать повышение действенности финансово-бюджетной политики.

Анализ последних исследований и публикаций. Вопросами формирования и реализации финансово-бюджетной политики, направленной на обеспечение финансовой стабильности, ускорения темпов экономического роста посвящены труды известных отечественных и зарубежных ученых: Т. Боголиб, Дж. Бьюкенена, И. Запатриной, Г. Кучер, Л. Лысяк, И. Лукьяненко, В. Макогон, П. Самуэльсона, Дж. Стиглица, М. Пасечного, И. Чугунова и других.

Выделение неисследованных частей общей проблемы. Указанные выше вопросы актуализируются в связи с институциональными преобразованиями социально-экономической модели развития общества, обуславливают необходимость усиления действенности финансово-бюджетной политики. Значительное внимание финансовых институтов должно быть сосредоточено на вопросах обеспечения финансовой стабильности и усиления устойчивости финансовой системы, укрепление ее инвестиционного потенциала.

Постановка задачи, цели исследования. Задачами исследования является раскрытие сущности понятия «финансовая стабилизация», определение особенностей формирования и реализации финансово-бюджетной политики по ее обеспечению. Целью исследования является обоснование стратегических задач финансово-бюджетной политики по финансовой стабилизации в условиях экономических преобразований.

Метод или методология проведения исследования. В статье применена совокупность методов научного исследования: системного подхода, структурирования, анализа и синтеза и др.

Изложение основного материала (результаты работы). Раскрыта сущность понятия «финансовая стабилизация», определены особенности формирования и реализации финансово-бюджетной политики по ее обеспечению. Обоснованы стратегические задачи финансово-бюджетной политики по финансовой стабилизации в условиях экономических преобразований.

Область применения результатов. Результаты этого исследования могут быть применены в процессе формирования и реализации финансово-бюджетной политики Украины.

Выводы соответствия со статьей. Обеспечение финансовой стабилизации - неотъемлемая составляющая стратегии социально-экономического развития страны. Инструменты финансово-бюджетной политики формируют комплекс инструментов финансово-бюджетной тактики, с помощью которых происходит реализация направлений и задач финансово-бюджетной стратегии и определяющее зависит эффективность ее проведения. В условиях становления Украины как самостоятельного государства основным ориентиром финансово-бюджетной политики было обеспечение платежеспособности государства как инструмента создания условий, которые будут способствовать оживлению экономической активности. На современном этапе стратегической целью должно стать активное стимулирование экономического роста как основного инструмента обеспечения финансовой стабилизации с помощью рационального управления государственными финансовыми ресурсами.

Ключевые слова: государственные финансы, финансовая система, финансово-бюджетная политика, финансовая стабилизация.

FINANCIAL STABILIZATION IN ECONOMIC TRANSFORMATIONS

Adamenko I. P.

Relevance of research topic. In the context of economic transformation, financial stability is a strategic objective of fiscal policy, which contributes to accelerating economic growth and revitalizing business activity in the country. Accordingly, ensuring effective influence on the social and economic processes of the public administration system involves reforming its components taking into account the globalization processes.

Formulation of the problem. With the acceleration of the pace of financial and economic globalization, the issues of creating conditions for financial stabilization are being updated. An important direction in solving these issues at the state level should be to increase the effectiveness of fiscal policy.

Analysis of recent research and publications. Issues of the formation and implementation of fiscal policy aimed at ensuring financial stability, acceleration of economic growth are presented in the papers of well-known domestic and foreign scientists: T. Bogolib, J. Buchanan, I. Zapatrina, G. Kucher, L. Lisyak, I. Lukyanenko, V. Makogon, P. Samuelson, J. Stiglitz, M. Pasichnyi, I. Chugunov and others.

Selection of unexplored parts of the general problem. The mentioned questions are actualized in connection with the institutional transformations of the socio-economic model of the society's development, which determine the need for increased effectiveness of fiscal policy. Much attention of financial institutions should be focused on ensuring financial stability and strengthening the stability of the financial system, strengthening its investment potential.

Setting the task, the purpose of the study. The objectives of the study are to reveal the essence of the concept «financial stabilization», the definition of the peculiarities of the formation and implementation of fiscal policy in relation to its provision. The purpose of the study is to substantiate the strategic objectives of the fiscal policy on financial stabilization in the context of economic transformation.

Method or methodology for carrying out the research. The article uses a set of methods of scientific research: system approach, structuring, analysis and synthesis, and others.

Presentation of the main material (results of work). The essence of the concept «financial stabilization» is revealed, peculiarities of the formation and implementation of the fiscal policy concerning its provision are determined. The strategic tasks of fiscal policy concerning financial stabilization in the conditions of economic transformations are substantiated.

The field of application of results. The results of this study can be used in the formation and implementation of fiscal policy in Ukraine.

Conclusions according to the article. Ensuring financial stabilization is an integral part of the country's socio-economic development strategy. The tools of fiscal policy form a complex of financial and budgetary tactics. With their help, the implementation of the directions and tasks of the fiscal strategy is determined and the effectiveness of its implementation depends decisively. In the conditions of the formation of Ukraine as an independent state, the main reference point of fiscal policy was to ensure the solvency of the state as an instrument for creating conditions conducive to the revitalization of economic activity. At the current stage, the strategic goal should be to actively stimulate economic growth as the main instrument for ensuring financial stabilization through the rational management of public financial resources.

Key words: public finances, financial system, fiscal policy, financial stabilization.

JEL Classification: E62, H61.

Актуальність теми дослідження. Дієвість системи державного управління в країнах з розвинутою та трансформаційною економікою є результатом застосування ефективних інструментів підтримки стабільного економічного розвитку. Відмінності між країнами щодо застосування відповідних інструментів залежать від мети та завдань фінансово-бюджетної політики, особливостей її реалізації. При забезпеченні фінансової стабільності спостерігається відновлення та прискорення темпів економічного зростання. Разом з цим, відсутні чіткі орієнтири щодо розвитку у середньостроковій і довгостроковій перспективі, політика стабілізації періодично змінює свій напрям. Практика реформ в країнах з трансформаційною економікою свідчить, що від обґрунтованості вибору мети політики стабілізації залежить не тільки успішне і швидке зупинення спаду, але й макроекономічний ефект подальшого розвитку. Проте можливість прийняття управлінських рішень обмежується рівнем негативного впливу як екзогенних, так ендегенних факторів на соціально-економічні процеси.

Ступінь дослідження даної проблеми вченими. Питанням формування та реалізації фінансово-бюджетної політики спрямованої на забезпечення фінансової стабільності, прискорення темпів економічного зростання присвячені праці відомих вітчизняних та зарубіжних науковців: Т. Боголіб [2], Дж. Б'юкенена [1], І. Запатріної [5], Г. Кучер [6], Л. Лисяк [4], І. Лук'яненко [7], В. Макогон, П. Самуельсона [10], Дж. Стігліца [11], М. Пасічного, І. Чугунова [12-13] та інших.

Метою дослідження є обґрунтування стратегічних завдань фінансово-бюджетної політики щодо фінансової стабілізації в умовах економічних перетворень.

Завдання дослідження. Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання: розкриття сутності поняття «фінансова стабілізація», визначення особливостей формування і реалізації фінансово-бюджетної політики щодо її забезпечення.

Методи дослідження. У статті застосовано сукупність методів наукового дослідження, у тому числі системний та структурний методи – при визначенні особливостей формування і реалізації фінансово-бюджетної політики щодо її забезпечення. На основі системного підходу визначено чинники, які впливають на фінансову стабільність. Методами структурування та синтезу обґрунтовано пріоритетні завдання фінансово-бюджетної політики в умовах економічних перетворень.

Результати дослідження. Економічний зміст фінансової стабілізації полягає в стримуванні економічного циклу і запобіганні депресії, згладжування макроекономічних диспропорцій, що виникають в процесі науково-технічних перетворень. Теоретичне обґрунтування фінансової стабілізації як основної мети державного регулювання формується в рамках дискусій між сучасними макроекономічними школами щодо ролі державного регулювання ринкової економіки.

Реалізація політики фінансової стабілізації в першу чергу спрямована на ліквідацію економічних порушень. В економіці більшості країн відбуваються певні коливання щодо відхилень сукупного попиту і сукупної пропозиції від орієнтованої точки рівноваги. Ці дисбаланси, що відбуваються під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, призводять до того, що виробництво, процентні ставки або ціни відхиляються від шляхів, визначених в якості стратегічних цілей. Зокрема, одним з вагомих негативних чинників, що стримує економічні реформи в Україні є фінансова розбалансованість макро- і мікрорівнів відтворення.

Економічна сутність поняття «фінансова стабілізація» полягає у досягненні стійкої збалансованості між суб'єктами господарювання й державою та між різними суб'єктами господарювання на макро- і мікрорівнях фінансової системи.

Необхідно розрізняти фінансову й загальноекономічну стабілізацію. Формами прояву фінансової стабілізації є досягнення темпів інфляції в межах 4-5 % на рік; бюджетного дефіциту 1-3 % до ВВП; припинення зростання і скорочення внутрішнього й зовнішнього державного боргу; забезпечення повних і своєчасних платежів у вертикальній та горизонтальних площинах фінансової системи; встановлення стійкого курсу національної грошової одиниці та її конвертованість у твердій валюті.

Загальноекономічна стабілізація проявляється як у досягненні всіх показників фінансової стабілізації, так і в доповненні їх загальною нормалізацією обороту суспільного капіталу, стабільним економічним зростанням, так званим «нормальним» ринковим безробіттям (в межах 3 % до працездатного населення).

В основі фінансової нестабільності лежить глобальне порушення взаємозв'язків в системі ринкового обороту капіталу, про що свідчать процеси: формування фондів споживання на макро- і мікрорівні за рахунок основного й оборотного виробничого капіталу; посилення спекулятивних аспектів в обороті капіталу, що виражається у відпливі його з виробничої сфери в торгово-посередницьку і фінансово-кредитну, у сфері операцій з нерухомістю, валютою, антикваріатом, а згодом і на ринок землі; неспроможність держави ефективно впливати на грошовий обіг і систему банківських розрахунків з тим, щоб забезпечити безперервність і стабільність кругообороту та обороту капіталів суб'єктів господарювання; відплив капіталу з обороту у виробничій сфері, внаслідок відсутності вирівнювання норми прибутку під впливом внутрігалузевої і міжгалузевої конкуренції, що стає можливим на основі розриву між процентними ставками і нормами прибутку трудових колективів виробничих галузей; переміщення національного капіталу у вигляді незаконного експорту за кордон.

В умовах становлення України як самостійної держави, слід визнати певний рівень необґрунтованості низки стратегічних заходів щодо регулювання макро- і мікроекономічних процесів, зокрема, бюджетних, податкових, а також тих, що стосуються приватизації та антиінфляційної політики. В сукупності вони призвели до зруйнування інвестиційної діяльності й потенціалу нагромадження і виявились вихідним моментом і основним чинником фінансової та економічної дестабілізації. Ідеологія монетарного макроекономічного регулювання привела до фінансового банкрутства підприємств і неспроможності держави розрахуватись по своїх зобов'язаннях.

Відповідно, на даний час, вагомим завданням є розробка нової концепції макро- і мікроекономічного регулювання фінансової системи. Головними елементами цієї концепції мають стати: подолання причин, що зумовлюють «втечу» капіталу з виробничої сфери; введення тимчасового режиму інвестиційного контролю в державному і недержавному секторах економіки, який був би спрямований на підвищення норми нагромадження за рахунок капіталізації переважної частки прибутку; створення необхідної законодавчої організаційної та нормативної бази для нарахування і використання по цільовому призначенню амортизаційних коштів; залучення збережень громадян і коштів суб'єктів господарювання у національній грошовій одиниці у реально функціонуючий виробничий та фінансовий капітал; зрощування вітчизняного промислового та банківського капіталу і створення промислово-фінансових картелів; капіталізація доходів від продажі цінних паперів приватизованих підприємств.

В політиці фінансової стабілізації слід відійти від пріоритетності заходів на макрорівні й зробити основний акцент на оздоровлення фінансів суб'єктів господарювання, галузей, регіонів, формування і цільове використання інвестиційного потенціалу виробників, відшкодування і нагромадження на новій науково-технічній основі.

Для забезпечення рішучого повороту фінансових і кредитних потоків в бік функціонуючого промислового капіталу необхідно: реалізувати обґрунтовану політику зниження процентних ставок по банківських кредитах, тому що шкідлива і безнадійна спроба підтягувати середню норму прибутку до рівня, що вдвічі перевищував би ставки, виходячи з вдвічі нижчої швидкості обороту промислового капіталу;

практично врахувати багаторазові пропозиції виробників зменшити податкові ставки, особливо у відношенні капіталів матеріального виробництва; безпосередньо пов'язати оподаткування підприємств з амортизаційною політикою підприємств, що має місце в розвинутих країнах; створити умови для концентрації бюджетних ресурсів, переглянути політику і механізм фінансування бюджетного дефіциту. Є одним з істотних засобів гальмування економіки, тому що втягує в продажі і спекуляції з державними зобов'язаннями величезні кредитні кошти, які вилучаються від обслуговування обороту суспільного капіталу.

Для реалізації політики зниження процентних ставок по банківських кредитах слід створювати надлишок кредитних ресурсів, однак, не за рахунок зростаючого випуску грошової маси, а шляхом збереження позичкових ресурсів, подолання практики переміщення валютних коштів за кордон і забезпечення повернення виручки від експорту.

В умовах сьогодення модель економічного зростання країни повинна поєднувати інноваційні та соціальні фінансово-бюджетні складові, що забезпечить якісне функціонування системи державних фінансів. Необхідним є використання інструментів та важелів фінансової політики не тільки для досягнення короткострокової макроекономічної стабілізації, але й для створення сприятливих умов для забезпечення економічного розвитку на довгостроковій основі [9].

Отже, формування сучасної архітектури фінансової системи має здійснюватися під впливом глобалізаційних та інтеграційних викликів світової економіки, які одночасно впливають на удосконалення механізму її реалізації. За таких умов фінансова політика країни стає більш залежною від зовнішньоекономічних факторів, що зумовлює подальшу необхідність розвитку методологічних засад архітектури фінансової системи [3].

Разом з тим, в практиці державного регулювання фінансової системи доцільно: законодавче створити умови для стимулювання використання суспільного капіталу у сфері виробництва, подолання причин, що зумовлюють відплив національного капіталу в сферу обігу, фінансово-кредитні операції, за кордон; ввести контроль за рівнем інвестиційної діяльності в державному й недержавному секторах економіки, спрямований на підвищення норми нагромадження; забезпечити необхідну законодавчу, організаційну та нормативну базу для нарахування і цільового використання амортизаційних відрахувань; заохочувати залучення вільних грошових коштів юридичних і фізичних осіб до вкладання їх у виробничий та фінансовий капітал; ввести дієві економічні санкції до підприємств, що формують фонд споживання за рахунок основного й оборотного виробничого капіталу.

Разом з цим на даний час ефективність і сталий розвиток фінансової системи України залежить від вибору моделі досягнення фінансової стабільності, визначення відповідного механізму та наявності дієвих інструментів реалізації цілей з метою якісного забезпечення виконання зобов'язань органів державного управління. Основними інструментами такого регулювання мають стати державні фінанси. Необхідність державних фінансів зумовлена тим, що за будь-якого типу економічної системи основним призначенням держави є забезпечення фінансовими ресурсами тих потреб, які не можуть бути задоволені через ринковий механізм, тобто через попит і пропозицію, а також особисто кожним громадянином з огляду на відповідні об'єктивні причини. Їх призначення полягає у досягненні успішного економічного і соціального розвитку держави, забезпеченою прав і свобод людини через різноманітні фінансові інституції.

Виходячи з цього, держава будує свою фінансову політику, метою якої є забезпечення істотного підвищення рівня життя громадян країни. Його показники слід орієнтувати на рівень добробуту населення, досягнутий у розвинутих країнах. Розв'язання такого завдання передбачає прийняття відповідних програм на довгострокову перспективу, конкретизованих на кожний визначений період.

Окрім виконання своїх безпосередніх владних та соціальних функцій, держава несе відповідальність за ефективне функціонування всього комплексу відносин ринкової економіки країни. При цьому, державний бюджет розглядається не лише як кошторис надходжень і витрат, а, насамперед, як засіб забезпечення макроекономічного збалансування та економічного зростання, фінансовим планом, який, серед іншого, передбачає відтворення умов для власного фінансування у довгостроковому періоді на основі розробки фінансово-бюджетної стратегії.

Сутність стратегії прийнято розглядати в трьох аспектах: як передбачення майбутнього становища, безпосередній план власних дій і поведінку відповідно до цих передбачень і планів. Таким чином, стратегія визначає не лише основні пріоритети, цілі та напрями розвитку держави, формує бажану модель майбутнього, але й роль та місце суб'єктів суспільного життя у процесі її втілення.

Зміст фінансово-бюджетної стратегії багатогранний. Вона включає такі найважливіші ланки: розроблення науково обґрунтованої концепції розвитку системи державних фінансів як важливого інструменту регулювання соціально-економічних процесів. Вона формується на основі вивчення потреб сучасного стану суспільного розвитку, всебічного аналізу стану розвитку економіки й соціальної сфери, глобальних тенденцій соціально-економічного розвитку та стратегічних пріоритетів держави; визначення основних напрямів мобілізації й використання державних фінансових ресурсів на перспективу і поточний період; при цьому виходять із шляхів досягнення поставлених цілей, передбачених економічною політикою, враховуються зовнішні й внутрішні чинники, можливості зростання державних фінансових ресурсів; здійснення практичних дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей.

Водночас є загальні засади фінансово-бюджетної стратегії для держав із ринковою економікою, розвиненими демократичними засадами суспільного життя. За таких обставин фінансово-бюджетна стратегія

має спрямовуватися на створення сприятливих фінансових умов для розвитку виробництва тих галузей економіки, які мають вирішальне значення для задоволення потреб населення. Цього можна досягти шляхом як вишукування додаткових інвестицій у ці галузі, стимулюючи залучення додаткових коштів самих підприємницьких структур, так і створення сприятливих фінансових можливостей для іноземних інвесторів.

Основною метою в умовах економічних перетворень фінансово-бюджетної стратегії є оптимальний розподіл валового внутрішнього продукту між галузями економіки, соціальними групами населення, територіями. На цій основі має забезпечуватися стійке зростання економіки, удосконалення її структури, створення умов для розвитку господарських одиниць різних форм власності, спільних з іноземним капіталом, акціонерних товариств, орендних і комерціалізованих підприємств. За таких умов важливе значення має також створення надійних соціальних гарантій населенню.

Разом з цим, фінансово-бюджетна стратегія представляє напрямок спрямування зусиль та ресурсів держави для досягнення довгострокових цілей соціально-економічного розвитку. У сучасних умовах фінансово-бюджетна стратегія визначається довгостроковими завданнями модернізації соціально-економічної системи країни.

Стратегічною метою державної фінансово-бюджетної стратегії є забезпечення стійкого відтворення та всебічного розвитку соціально-економічної системи. У цьому контексті держава, виступаючи суб'єктом стратегії, розглядається як тотожне цілого суспільства, оскільки власне існування держави як елементу суспільної системи обумовлене стабільністю та гармонійним розвитком останньої. Завдання фінансово-бюджетної стратегії визначаються особливостями соціально-економічної системи і являють собою гнучкий набір довгострокових цілей бюджетної політики, прийнятних для економічних суб'єктів різного рівня. У сучасній ринковій економіці до таких завдань відноситься забезпечення стійкого збалансованого економічного зростання: постійне сприяння розвитку виробництва, підтримання підприємницької активності, підвищення рівня зайнятості населення; мобілізація і використання бюджетних ресурсів на забезпечення соціальних гарантій; вплив за допомогою бюджетного механізму на раціональне використання природних ресурсів.

Завданнями фінансово-бюджетної тактики є визначення потенційних можливостей та закономірностей реакції об'єкта на тактичні заходи, розробка відповідних способів та найефективніших засобів впливу, власне здійснення цих заходів. Очевидно, що суб'єкт та об'єкт фінансово-бюджетної тактики держави являють собою конкретизацію суб'єкта й об'єкта фінансово-бюджетної стратегії. Суб'єктами фінансово-бюджетної тактики держави виступають окремі державні органи й установи, а також недержавні інститути, яким може бути делеговано частину функцій тактичного регулювання. Об'єктом є середовище діяльності суб'єктів фінансово-бюджетної тактики держави.

Сутністю співвідношення стратегії і тактики є співвідношення змісту та форми одного явища – фінансово-бюджетне регулювання фінансової системи держави [8]. Між тим, у той час як стратегія будується під значним впливом політичних та ідеологічних настанов, тактика, перебуваючи у безпосередній залежності від системних особливостей свого об'єкта, може виявляти значну самостійність. У разі недостатньої інтегруючої потужності стратегії така «адаптивність» тактики перетворюється на її аморфність, що веде до втрати дієвості фінансово-бюджетної стратегії. Отже, вимоги фінансово-бюджетної тактики обмежують фінансово-бюджетну стратегію, забезпечуючи її відповідність об'єктивним закономірностям розвитку суспільства.

Висновки. Забезпечення фінансової стабілізації – невід'ємна складова стратегії соціально-економічного розвитку країни. Інструменти фінансово-бюджетної політики формують комплекс інструментів фінансово-бюджетної тактики, за допомогою яких відбувається реалізація напрямів і завдань фінансово-бюджетної стратегії та визначальним чином залежить ефективність її проведення. В умовах становлення України як самостійної держави основним орієнтиром фінансово-бюджетної політики було забезпечення платоспроможності держави як інструменту створення умов, які сприятимуть поживленню економічної активності. На сучасному етапі стратегічною метою має стати активне стимулювання економічного зростання як основного інструменту забезпечення фінансової стабілізації за допомогою раціонального управління державними фінансовими ресурсами.

Стратегічними напрямками фінансово-бюджетної політики мають стати: забезпечення повного і своєчасного виконання фінансових зобов'язань держави на всіх рівнях влади; усунення дестимулюючих елементів і посилення стимулюючих функцій фінансово-бюджетної політики, насамперед в напрямках реформування податкової системи і політики бюджетних видатків; зменшення боргового навантаження на економіку; забезпечення стратегічної спрямованості фінансово-бюджетної політики; розмежування у бюджетах усіх рівнів поточних видатків і видатків на розвиток, визначення джерел, за рахунок яких мають формуватися ці видатки. При цьому найважливішими критеріями ефективності стратегії формування та виконання державного і місцевих бюджетів відповідно до вимог економічної безпеки країни повинні стати: відповідність фінансово-бюджетної політики національним інтересам та реалістичність цілей фінансово-бюджетної політики та створення умов для їх досягнення; зміцнення держави на базі забезпечення фінансовими ресурсами можливостей реалізації її функцій у здійсненні внутрішньої та зовнішньої політики; забезпечення цілісності та єдності системи державних фінансів як фінансової основи і передумови цілісності та єдності держави; здатність системи державних фінансів забезпечити єдність економічного простору країни, фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської та податкової систем; узгодженість у бюджетному процесі річних і стратегічних завдань державної політики соціально-економічного розвитку.

Важливим аспектом інституційних змін, який необхідно враховувати при формуванні адекватної інституційному середовищу фінансово-бюджетної політики, є взаємопов'язаність інститутів, оскільки їх тісний взаємозв'язок створює єдину інституційну систему; фінансово-бюджетний простір у межах інституційної архітектури фінансово-бюджетної політики є складовою національного інституційного середовища; зміна одного з інститутів без урахування зв'язків у інституційній системі може призвести до порушення стабільності інституційного середовища.

Список використаних джерел

1. Б'юкенен Дж. М., Масгрейв Р. А. *Суспільні фінанси і суспільний вибір*: пер. з англ. Київ: Вид. Дім «КМ Академія», 2004. 175 с.
2. Боголіб Т. М., Малишко В. В. *Бюджетна система України*. Київ: Пан Тот, 2013. 570 с.
3. Бондаренко О. С., Селіверстова Л. С., Адаменко І. П. Особливості формування архітектури фінансової системи. *Бізнес Інформ*. 2017. №10. С. 301–305.
4. *Бюджетна складова реалізації домінуючих напрямів суспільного розвитку* / за ред. Л. В. Лисяк. Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. 396 с.
5. Запатріна І. В. *Бюджетний механізм економічного зростання: монографія*. Київ: Ін-т соц.-екон. стратегій, 2007. 528 с.
6. Кучер Г. В. *Державні фінансові ресурси*. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 608 с.
7. Лук'яненко І. Г. *Системний аналіз формування державної політики в умовах макроекономічної дестабілізації: монографія* / за ред. І. Г. Лук'яненко. Київ: НаУКМА, 2017. 464 с.
8. Макогон В. Д. *Основи регулювання міжбюджетних відносин*. Економіка. Фінанси. Право. 2010. № 12. С. 21–24.
9. Пасічний М. Д. Інституційні засади розвитку фінансового регулювання економіки. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. 27(1). С. 137–144.
10. Самуельсон Пол Е., Нордхаус Вільям Д. *Економіка*. 18-е издание / пер. с англ. Москва: «И.Д. Вільямс», 2010. 1360 с.
11. Стиглиц Дж. *Крутое пике: Америка и новый экономический порядок после глобального кризиса*; пер. с англ. Москва: Эксмо, 2011. 512 с.
12. Чугунов І. Я., Макогон В. Д. *Бюджетна стратегія в умовах економічних перетворень*. Вісник КНТЕУ. 2018. № 5. С. 5–18.
13. *Budget policy of social development*. Chugunov I., Kaneva T., Makogon V., Pasichnyi M., Nikitishin A., Adamenko I., Krykun T., Kozarezenko L., Sobchuk S. General editorship Chugunov I. Scientific Route. Tallinn, Estonia. 2018. 348 p.

References

1. B'yukenen, Dzh. M. and Masgreyv, R. A. (2004). *Suspilni finansy i suspilnyy vybir* [Public finances and social choice]: per. z anhl. Kyiv: Vyd. Dim «KM Akademiya», 175 s. [in Ukr.]
2. Bogolib, T. M. and Malysko, V. V. (2013). *Biudzhethna systema Ukrainy* [Budget system of Ukraine]. Kyiv: Pan Tot, 2013. 570 s. [in Ukr.]
3. Bondarenko, O. S., Seliverstova, L. S. and Adamenko, I. P. (2017). *Osoblyvosti formuvannia arkhitektoniky finansovoi systemy* [Features of the formation of the architecture of the financial system]. *Biznes Inform*, 10. 301–305. [in Ukr.]
4. Lysyak, L. V. (2015). *Byudzhethna skladova realizatsiyyi dominantnykh napryamiv suspilnoho rozvytku* [Budget component of realization of dominant areas of social development]: monohrafiya. Dnipropetrovsk: DDFA, 396 s. [in Ukr.]
5. Zapatrina, I. V. (2007). *Biudzhethnyi mekhanizm ekonomichnoho zrostannia* [Budgetary mechanism of economic growth]: monohrafiia. Kyiv: In-t sots.-ekon. Stratehii, 528 s. [in Ukr.]
6. Kucher, G. V. (2018). *Derzhavni finansovi resursy* [Public financial resources]. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 608 s. [in Ukr.]
7. Luk'ianenko, I. H. (2017). *Systemnyi analiz formuvannia derzhavnoi polityky v umovakh makroekonomichnoi destabilizatsii* [System analysis of the formation of state policy in the conditions of macroeconomic destabilization]: monohrafiia / za red. I. H. Luk'ianenko. Kyiv: NaUKMA, 464 s. [in Ukr.]
8. Makohon, V. D. (2010). *Osnovy rehuliuвання mizhbiudzhethnykh vidnosyn* [Fundamentals of regulation of inter-budgetary relations]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, 12. 21–24. [in Ukr.]
9. Pasichnyi, M. D. (2015). *Instytutsiini zasady rozvytku finansovoho rehuliuвання ekonomiky* [Institutional framework for the development of financial regulation of the economy]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, 27(1). 137–144. [in Ukr.]
10. Samuel'son Pol E., Nordkhaus Vil'yam D. (2010). *Ekonomika* [Economics]. 18-e izdanie / per.s angl. Moscow: «I.D. Vil'yams». 1360 s. [in Rus.]
11. Stiglits Dzh. *Krutoe pike: Amerika i novyy ekonomicheskyy poryadok posle global'nogo krizisa* [America and New Economic Order after the Global Crisis]. Stiglits Dzh.; per. s angl. Moscow: Eksmo, 2011. 512 s. [in Rus.]
12. Chuhunov, I. Ya. and Makohon, V. D. (2018). *Biudzhethna stratehiia v umovakh ekonomichnykh peretvoren* [Budget strategy in the context of economic transformation]. *Visnyk KNTEU*, 5. 5–18. [in Ukr.]

13. Budget policy of social development. Chugunov I., Kaneva T., Makogon V., Pasichnyi M., Nikitishin A., Adamenko I., Krykun T., Kozarezenko L., Sobchuk S. General editorship Chugunov I. Scientific Route. Tallinn, Estonia. 2018. 348 p. [in Eng.]

ДАНИ ПРО АВТОРА

Адаменко Ірина Петрівна, кандидат економічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник Науково-дослідного фінансового інституту Київського національного торговельно-економічного університету
e-mail: irynadamenko@gmail.com
orcid.org/0000-0002-5951-2145
Researcher ID: B-3587-2018

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Адаменко Ирина Петровна, кандидат экономических наук, старший исследователь, старший научный сотрудник Научно-исследовательского финансового института Киевского национального торгового-экономического университета
e-mail: irynadamenko@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR

Adamenko Iryna, Candidate of Economic Sciences (Ph. D.), Senior Researcher, Senior Research Officer, Scientific Research Financial Institute, Kyiv National University of Trade and Economics
e-mail: irynadamenko@gmail.com

Подано до редакції 25.07.2019

Прийнято до друку 16.08.2019

УДК 336.221

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-43-133-144>

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ В УКРАЇНІ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ВИМІРІ

Баранник Л. Б.

Дулік Т. О.

Александрюк Т. Ю.

У сучасних умовах проведення в Україні економічних реформ значний науково-практичний інтерес представляє питання оптимізації податкового навантаження відповідно до стратегії сталого розвитку України. Зважаючи на недосконалість нормативно-правової бази та нестабільність податкового законодавства особливо актуальною стає проблема дослідження податкового навантаження в соціально-економічному вимірі в умовах сучасних економічних перетворень. Це допоможе з'ясувати подальші напрями податкової реформи.

Метою статті є проведення дослідження податкового навантаження в соціально-економічному вимірі в умовах сучасних економічних перетворень в Україні.

У дослідженні використовувались загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз і синтез, метод порівняння, узагальнення, статистичні тощо.

Методологічною основою дослідження є комплексний підхід, системно-структурний аналіз та діалектичний метод наукового пізнання.

Узагальнено наукові підходи до визначення сутності поняття «податкове навантаження», його межі та показників виміру. Доведено необхідність здійснення кількісного та якісного соціально-економічного виміру податкового навантаження, визначено сфери та напрями застосування його показників. Проаналізовано основні макроекономічні показники розвитку національної економіки та обчислено загальний рівень податкового навантаження в Україні у порівнянні з країнами ЄС. Виокремлено основні завдання та подальші напрями оптимізації податкового навантаження в умовах сучасних економічних перетворень в Україні, які можуть бути враховані при розробці законодавчих актів з реформування системи оподаткування.

Ключові слова: податки, оподаткування, податкова система, податкова політика, соціальна політика, податкове навантаження, межа податкового навантаження, крива Лаффера, оптимізація оподаткування, об'єкти оптимізації оподаткування, процедура оптимізації оподаткування

НАЛОГОВАЯ НАГРУЗКА В УКРАИНЕ В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОМ ИЗМЕРЕНИИ

Баранник Л. Б.

Дулик Т. А.

Александрюк Т. Ю.

В современных условиях проведения в Украине экономических реформ значительный научно-практический интерес представляет вопрос оптимизации налоговой нагрузки в соответствии со